

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента Тягунової Злати Олександрівни
на дисертаційну роботу Безрука Дениса Ігоровича
на тему «Удосконалення бізнес-процесів підприємства в умовах
діджиталізації економіки» подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі
знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

1. **Актуальність теми дисертації.** Українські компанії декілька років функціонують в нових жорстких умовах, де стратегічні управлінські рішення необхідно приймати тут і зараз, а відповідальність за них часто межує з безпекою персоналу, клієнтів та підприємства в цілому. Таке зовнішнє середовище суттєво впливає й на смаки та вподобання клієнтів, на очікування співробітників від роботи на певну компанію та і вітчизнянні підприємства докорінно змінюють свої цілі та напрями діяльності.

У свою чергу, діджиталізація бізнес-процесів українськими компаніями в умовах війни стало критично важливим для їхньої стійкості та адаптації до нових реалій. Війна змусила багато підприємств швидко впроваджувати цифрові технології для підтримки операційної діяльності, ефективної комунікації з клієнтами та працівниками, а також для забезпечення принципів безпечного управління. Так, оцифрування ключого бізнес-процесу «управління персоналом» дозволило вітчизняним компаніям перевести більшість працівників а віддалену роботу, використовуючи при цьому інструменти відеоконференцій, спільної роботи та управління проектами і т.п. Багато компаній, особливо в роздрібній торгівлі, активно розвивають електронну комерцію, що дозволило їм продовжувати працювати навіть під час постійних повітряних тривог та активних бойових дій.

В цілому, діджиталізація дозволяє автоматизувати рутинні завдання, зменшуючи витрати часу та оптимізуючи ресурси, що сприяє підвищенню продуктивності та ефективності ведення бізнесу. У сучасному світі, компанії, які швидко адаптуються до цифрових технологій, мають значну перевагу над конкурентами, оскільки діджиталізація допомагає залишатися на крок попереду в умовах швидко змінюваного ринку. Цифрові інструменти дозволяють компаніям швидко реагувати на зміни в ринку та адаптувати свої стратегії відповідно до нових умов. Це особливо важливо в умовах нестабільності, таких як війна або економічні кризи. Діджиталізація дозволяє компаніям краще розуміти потреби своїх клієнтів та надавати їм більш персоналізовані послуги. Це сприяє підвищенню рівня задоволеності клієнтів та їхньої лояльності.

Дослідження цих аспектів допомагає компаніям краще розуміти переваги та виклики діджиталізації, а також розробляти ефективні стратегії для її впровадження. Це, в свою чергу, сприяє стійкому розвитку бізнесу та його успішному функціонуванню в сучасному цифровому світі.

Вище зазначені аспекти дозволяють зробити висновок про те, що дисертаційна робота Безрука Д.І. на тему «Удосконалення бізнес-процесів підприємства в умовах діджиталізації економіки» є актуальною та своєчасною.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Мета дисертації полягала у обґрунтуванні теоретичних засад удосконалення бізнес-процесів підприємства в умовах діджиталізації економіки та розробці практичних рекомендацій щодо його реалізації.

Поставлену мету автор досягнув шляхом вирішення чітко визначених багатопланових наукових завдань із використанням сучасних високоспеціалізованих та класичних методів дослідження: монографічний (для дослідження теоретичних основ формування і функціонування цифрової економіки, формування та розвиток бізнес-процесів на підприємствах); системного аналізу (для уточнення сутності категорій «цифрова економіка», «бізнес-процес»); табличний та графічний (для наочної інтерпретації статистичних даних й результатів дослідження); спостереження та узагальнення (для виявлення проблем та недоліків процес удосконалення бізнес-процесів в умовах діджиталізації економіки України); SWOT-аналізу та PESTEL-аналізу (для визначення конкурентного бізнес-середовища об'єкта дослідження); аналізу структурних зрушень (для оцінювання дієвості існуючих процесів діджиталізації економіки); рейтингу (для оцінювання рівня цифрової конкурентоспроможності країни та місця України в міжнародних рейтингах); порівняльного аналізу (для оцінювання стану бізнес-процесів вітчизняних компаній як результату функціонування цифрової економіки в Україні); кореляційно-регресійний (для обґрунтування взаємозв'язку між рентабельністю витрат та інвестиціями в оцифрування, кількістю навчальних курсів для працівників та рівнем задоволеності клієнтів); діагностика проблем та перешкод (для виявлення та аналізу проблем, які можуть виникати під час діджиталізації бізнес-процесів); анкетування (для оцінки стану та проблем існуючих бізнес-процесів на об'єкті дослідження).

Дисертація базується на нормативно-правових актах, офіційно опублікованій статистичній інформації Державної служби статистики України, Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Концепція розвитку електронного урядування в Україні, Стратегія Єдиного цифрового ринку ЄС, Концепція цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, Стратегія національної безпеки України, Національна економічна стратегія до 2030 року, Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» та ін., статистичних даних міжнародних економічних організацій, монографіях та наукових статтях

вітчизняних та зарубіжних учених і власних досліджень автора. Не менш активними є дослідження принципів та особливостей функціонування діджиталізації економіки є й міжнародні організації та компанії: World Economic Forum, Міжнародної консалтингова компанія Price water house Coopers, Міжнародна Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (OECD), Британське комп'ютерне співтовариство, Всесвітньовідома американська компанія TechTarget та Institute of Management Development.

У дисертаційній роботі дисертантом було поставлено дев'ять завдань, які чітко та лаконічно досягнуто і зроблені при цьому відповідні висновки. Висновки, завдання та публікації взаємоузгоджуються між собою та відповідають поставлені загальній меті дисертаційного дослідження, а тому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у роботі Безрука Д.І., є достатньо високим.

3. Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Безрука Д.І. за структурою складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок (11,45 авт. арк.). Дисертація містить 30 таблиць, з яких 5 займає 1 повну сторінку; 48 рисунки, з яких 2 займають 2 повні сторінки; список використаних джерел із 188 найменувань – на 24 сторінках; 21 додатках – на 33 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 188 сторінку (8,38 авт. арк.) друкованого тексту.

У вступі (с. 12-21) викладено актуальність теми, зв'язок з науковими програмами, мету і завдання досліджень, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дисертації та публікації.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади діджиталізації бізнес-процесів підприємства» (с. 22-78) уточнено сутність та економічний зміст дефініцій «цифрова економіка», «бізнес-процес», «бізнес-процес в умовах діджиталізації» виокремлено та узагальнено характерні риси та атрибути бізнес-процесу підприємства, запропоновані критерії для визначення власника бізнес-процесу, визначено особливості бізнес-процесів цифрових підприємств: автоматизація процесів, застосування аналітики, розподілені команди, постійна інновація та контент-орієнтований підхід.

У межах другого розділу «Діагностика ефективності бізнес-процесів підприємства в умовах діджиталізації економіки» (с. 79-130) проаналізовано конкурентне зовнішнє середовище ТОВ «Епіцентр К», визначено стан ритейлу та торгівельної сфери, в якому функціонує товариство, проаналізовано внутрішнє середовище ТОВ «Епіцентр К», здійснено оцінку його бізнес-процесів, надана оцінка ефективності бізнес-процесів ТОВ «Епіцентр К» у контексті діджиталізації.

У третьому розділі «Організаційно-методичні засади удосконалення бізнес-процесів ТОВ «Епіцентр К» (с. 131-182) розвинуто концептуальні засади формування комплексного підходу до удосконалення бізнес-процесів ТОВ «Епіцентр К», запропоновано методичний підхід до оцінки цифрової зрілості бізнес-процесів ТОВ «Епіцентр К», розроблено діджитал-підхід до удосконалення корпоративної системи навчання персоналу досліджуваного товариства.

Висновки (с. 183-191) викладені в логічній послідовності відповідно до мети та поставлених завдань, повністю відповідають змісту власних досліджень і засвідчують досягнення дисертантом поставленої мети.

Результати наукових досліджень проілюстровано таблицями, рисунками, що суттєво полегшує науковий аналіз дисертації і сприяє кращому ознайомленню з наведеним у них фактичним матеріалом. Представлена робота оформлена належним чином, виконана на належному методичному рівні згідно існуючих вимог.

Дисертація є завершеною науковою працею, в якій вирішено важливе науково-практичне завдання – розроблення теоретичних, методичних та прикладних засад регулювання ринку цінних паперів як засобу активізації інвестиційного розвитку економіки України. Робота написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил до дисертацій, що подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії

4. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у системному вирішенні важливого науково-прикладного завдання – поглиблення теоретичних удосконалення бізнес-процесів підприємства в умовах діджиталізації економіки та розробка практичних рекомендацій щодо його реалізації.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в такому:

удосконалено:

концептуальні засади формування комплексного підходу ключових бізнес-процесів підприємства, що, на відміну від існуючих, ґрунтується на виділенні трьох компонентів: формування «Тривимірного простору удосконалення», розробка «Дорожньої навігаційної карти», виокремлення «Принципів удосконалення бізнес-процесів». Даний підхід дозволить здійснювати удосконалення бізнес-процесів у логічно прописаній програмі, а сам процес набуває таких якостей, як цілеспрямованість, інтегрованість та збалансованість й може стати інтегральною частиною загальної довгострокової стратегії розвитку компанії;

методичний підхід до оцінки цифрової зрілості бізнес-процесів підприємства, що, на відміну від існуючих, дозволяє визначити ступінь готовності конкретного процесу у динамічному стані за рахунок розрахунку комплексного інтегрованого індексу, який містить оцінку рівня діджиталізації економіки (сприятливе \ несприятливе зовнішнє середовище), ресурсно-фінансовий потенціал

компанії (внутрішнє середовище) та стан конкретного бізнес-процесу. Даний підхід дозволяє розрахувати інтегральний індекс цифрової зрілості, який вказує на готовність процесу до подальшого оцифрування;

методичний концепт діджитал-підходу до удосконалення корпоративної системи навчання персоналу підприємства у контексті удосконалення бізнес-процесів за умов діджиталізації економіки, в основу якого покладено еволюційний ланцюг: діджиталізації – діджиталізації - діджитал-трансформації. Даному підходу сприятиме використання трьох стратегій навчання - upskilling, cross-skilling та reskilling, оскільки вони дозволяють розвивати персонал, адаптувати до нових викликів та можливостей, одночасно підвищуючи конкурентоспроможність компанії.

набули подальшого розвитку:

на основі узагальнення дослідження науковців сформовано авторське бачення терміну «цифрова економіка», як соціально-економічної системи, яка базується на використанні цифрових технологій та інтернету для створення, обміну, зберігання та аналізу даних, які становлять основний ресурс для економічної діяльності. Відмічено, що цифрова економіка сприяє інноваційному розвитку продуктів, послуг, процесів, організацій та бізнес-моделей, які відповідають потребам та очікуванням споживачів, партнерів та суспільства;

теоретичне обґрунтування сутності бізнес-процесу та його природи, в результаті чого сформовано авторське бачення його як послідовності логічних та взаємопов'язаних дій, які необхідно виконати, щоб досягнути певної мети (результату), які супроводжуються перетворенням вхідних ресурсів (інформації та матеріальних потоків) задля створення цінності для зовнішнього або внутрішнього споживача. Що дозволило також виокремити та узагальнити характерні риси та атрибути бізнес-процесу підприємства й запропонувати критерії для визначення власника бізнес-процесу;

концептуальний підхід, в основу якого покладено твердження, що під бізнес-процесами в умовах діджиталізації економіки вважаємо будь яку діяльність підприємства в основі якої покладено цифрові технології з метою трансформації ресурсів у кінцевий результат (цінність споживача). Крім того, доповнено характерні риси бізнес-процесів враховуючи діджиталізацію економіки: простійший процес удосконалення та оптимізації бізнес-процесів, взаємозв'язок рівня цифровізації бізнес-процесів та продуктивності праці та новий рівень удосконалення та оптимізації бізнес-процесів. Визначено особливості бізнес-процесів цифрових підприємств: автоматизація процесів, застосування аналітики, розподілені команди, постійна інновація та контент-орієнтований підхід.

5. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження. До результатів, що мають найвагоміше практичне значення, належать такі: рекомендації щодо формування комплексного підходу до удосконалення бізнес-процесів ТОВ «Епіцентр К»; запропоновано авторський методичний підхід до оцінки цифрової зрілості бізнес-процесів ТОВ «Епіцентр К»; розроблено діджитал-підхід до удосконалення корпоративної системи навчання персоналу ТОВ «Епіцентр К».

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертації, безпосередньо використані у діяльності ТОВ «Епіцентр К» довідка № 4308 від 05.08.2024 р., розглянуті та схвалені Департаментом інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Полтавської обласної військової адміністрації довідка № 350/1/0118 від 23.07.2024р. та впровадженні в освітній процес Полтавського університету економіки і торгівлі кафедрою економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем для викладання дисципліни «Моделювання бізнес-процесів» на темах «Процесний підхід до управління підприємством» та «Опис бізнес-процесів», довідка № 45-15/91 від 05.07.2024 р. та кафедрою управління персоналом, економіки праці та економічної теорії для викладання дисципліни «Діджитал-технології в HR-менеджменті» на тему «Діджитал бізнес-моделі підприємства (організації)», довідка № 45-15/92 від 05.07.2024 р.

6. Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях. Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що містять визначені елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 16 наукових працях, а саме: 5 статей у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Окрім того результати наукового дослідження Безрука Дениса Ігоровича пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, за результатами яких опубліковано 11 тез доповідей і матеріалів конференцій. В опублікованих працях здобувача повністю відображені сутність і зміст отриманих результатів дослідження та їхня наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. З огляду на це апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. В цілому кваліфікаційна робота написана з дотриманням існуючих вимог, має цілісну структуру і є завершеним науковим дослідженням. Проте, не всі положення дисертації є беззаперечними і тому можна висловити окремі зауваження та дискусійні положення:

1. у Розділі I автором використовується два терміни «діджитал-економіка» та «цифрова економіка», однак не вдається до обґрунтування щодо авторської позиції щодо ототожнення чи розрізнення цих понять, що значно підсилило та сприяло би розширенню теоретичного базису даної категорії;

2. У Розділі III п.п. 3.2. дисертантом запропоновано до організаційної структури гіпермаркетів товариства додати Цифровий Аналітичний Хаб «Епіцентр К», який буде служити як централізована точка для збору, аналізу та інтерпретації даних про цифрову зрілість бізнес-процесів, забезпечуючи при цьому компанію важливими висновками для стратегічного планування. Разом з тим потребує

більшого пояснення механізм співпраці такого Хабу з кожним окремим гіпермаркетом, що належить до єдиної системи ТОВ «Епіцентр К».

Однак, всі вище зазначенні зауваження носять дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку кваліфікаційної роботи Безрука Дениса Ігоровича.

8. Відповідність роботи встановленим вимогам до дисертації, що подаються на здобуття ступення доктора філософії. Дисертація Безрука Д.І. є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно автором на високому науково-теоретичному рівні. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил до дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

З огляду на актуальність, новизну, важливість отриманих автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень та висновків, вважаю, що дисертаційна робота Безрука Дениса Ігоровича «Удосконалення бізнес-процесів підприємства в умовах діджиталізації економіки» відповідає вимогам наказу Міністерство освіти та науки України № 40 від 12.07.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій», а також відповідає вимогам освітньо-наукової програми, яку успішно завершив здобувач, вимогам п. 5, 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

У дослідженні вирішено науково-практичне завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні і розробці методичних підходів до удосконалення бізнес-процесів підприємств в умовах діджиталізації економіки України. Дисертаційна робота Безрука Д.І. за своїм змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка».

Враховуючи відсутності суттєвих зауважень Безрук Д.І. може бути рекомендований для присудження ступеню доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

РЕЦЕНЗЕНТ:

к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту

Полтавського університету економіки і

торгівлі

З.О. Тягунова

робнстий підпис *З.О. Тягунова*
ЗАВІРЯЮ
начальник відділу кадрів ПУЕТ
З.О. Тягунова